

یادگیری ترکیبی و نقش آن در توسعه ی یادگیری

کبری نقی پور^۱، مهدی محمودی^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش دانشگاه پیام نور واحد تهران جنوب
^۲ استادیار دانشگاه پیام نور

چکیده

این مقاله با هدف بررسی یادگیری ترکیبی و نقش آن در توسعه ی یادگیری انجام گرفته است. یادگیری ترکیبی، به عنوان یک سازوکار جدی در استفاده متنوع و گسترده از روش های یادگیری تاکید دارد. یادگیری ترکیبی با بکارگیری ابزارهای متنوع و فناوری های پیشرفته، سعی در بهبود کیفیت و توسعه کمی فعالیتهای آموزشی دارد. امروزه آموزش های الکترونیکی در حال جایگزینی با شیوه های سنتی است. از طرفی تحقیقات نشان داده که آموزش های الکترونیکی نیز دارای محدودیت های خاص خود هستند و نمی توانند کاملاً جایگزین آموزش سنتی شوند. بنابراین باوجود مزایا و معایب هر دو، متخصصان امور آموزشی سعی می کنند، روش های مختلف را باهم ترکیب کنند و معتقدند که یادگیری ترکیبی، یک رویکرد اثربخش برای حل این مشکلات است. بنابراین باوجود مزایا و معایب هر دو، متخصصان امور آموزشی سعی می کنند، روش های مختلف را باهم ترکیب کنند و معتقدند که یادگیری ترکیبی، یک رویکرد اثربخش برای حل این مشکلات است. بسیاری از متخصصان آموزش سعی می کنند تا روش های مختلف را باهم ترکیب کنند و معتقدند که یادگیری ترکیبی یک رویکرد امیدبخش برای حل این مشکلات است. یادگیری ترکیبی با داشتن مزایای هر دو رویکرد آموزش (سنتی و الکترونیکی) یک رویکرد موثر برای افزایش اثربخشی یادگیری سهولت دسترسی به مواد آموزشی و افزایش اثربخشی هزینه ها می باشد. همچنین به دلیل آرایه ی فرصت های مختلف به منظور یادگیری، موجب آن می شود که درکنار افزایش جذابیت آموزش، به تفاوت های فردی فراگیران نیز به طور مناسبی توجه شود، زیرا همه افراد به یک شیوه یاد نمی گیرند و به همین دلیل استفاده از روش های مختلف برای یادگیری ضروری به نظر می رسد.

واژه های کلیدی: یادگیری ترکیبی، آموزش الکترونیکی، توسعه ی یادگیری، اثربخشی

مقدمه

امروزه فناوری اطلاعات با همه تحولات و تأثیراتش در تمام عرصه ها، یکی از ضروری ترین ابزارها در صحنه آموزش محسوب می شود. نیازهای روزافزون مردم به آموزش، دسترسی نداشتن آنها به مراکز آموزشی، کمبود امکانات اقتصادی، کمبود آموزشگران مجرب و هزینه های زیادی که صرف آموزش می شود، متخصصان را برآن داشت که با کمک فناوریهای اطلاعات، روش های جدیدی برای آموزش ابداع کنند که هم اقتصادی و باکیفیت باشد و هم بتوان با استفاده از آن به طور همزمان جمعیت کثیری از فراگیران را تحت آموزش قرار داد. امروزه، آموزش الکترونیکی یکی از پویاترین روش های مطرح برای ارائه خدمات آموزشی در آمده است آموزش الکترونیکی فرصت های بیشماری را برای یادگیری افراد فراهم میکند که قبلاً امکان پذیر نبود. از این طریق شانس یادگیری از یک دانشگاه مشهور و معتبر امکان پذیر می شود، نیازی به تغییر در شیوه زندگی فراگیر وجود ندارد و موجب ترک شغل یا مهاجرت وی یا خانواده اش نمی شود و امکان دستیابی نامحدود به اطلاعات را فراهم میکند [۱]

ابزارهای یادگیری الکترونیکی این مزیت را برای فراگیران فراهم می آورد تا بتوانند هم به صورت فردی و هم به صورت گروهی یاد بگیرند. با تکنولوژی های آموزش الکترونیکی، آنها می توانند هر کاری را در هر زمان و مکان که مناسب باشد انجام دهند. تکنولوژی این امکان را به وجود می آورد که بتوان آموزش را در مکان های مختلف برای کارکنان فراهم کرد و از دسترسی پیدا کردن همه آنان به مطالب آموزشی اطمینان حاصل کرد و همچنین از هزینه های اضافی آوردن مربی یا فرستادن فراگیران به بیرون از شهر برای فراگیری برنامه های آموزشی جلوگیری می کند [۲]

با وجود تمامی مزایایی که برای آموزش الکترونیکی بر شمرده شد، اما امروزه نتایج تحقیقات نشان دادند که این نوع آموزش ها نیز محدودیت های خاص خود را دارد. تاینرمن معتقد است که بیان این سخن که آموزش سنتی و کلاسی کاملاً قدیمی شده و هیچ ارزشی ندارد، کاری ساده است؛ اما همه نشانه ها حاکی از این است که اگرچه یادگیری الکترونیکی محاسن زیادی دارد اما این به این معنا نیست که یادگیری کلاسی به پایان راه خودش رسیده است. یادگیری الکترونیکی نیز ضعف ها و محدودیت های خاص خود را دارد. بسیاری از متخصصان آموزش سعی می کنند تا روش های مختلف را با هم ترکیب کنند و معتقدند که یادگیری ترکیبی یک رویکرد امیدبخش برای حل این مشکلات است و با این رویکرد می توان مزیت های هر دو نوع آموزش الکترونیکی و آموزش سنتی را داشت روزت و فزازه اظهار داشتند که یادگیری ترکیبی، رویکردهای به ظاهر متضاد مثل یادگیری رسمی و غیررسمی، تجاری آنلاین و چهره به چهره، مسیرهای هدایت شده و خودفرمان، منابع دیجیتالی و ارتباطات دانشکده ای را به منظور دست یابی به اهداف سازمانی و فردی باهم ترکیب می کند.

مفهوم یادگیری ترکیبی

یادگیری ترکیبی یک اصطلاح نسبتاً جدید است اما مفهوم آن برای چندین دهه است که در حوزه هایی مانند آموزش مجازی وجود داشته است به طور کلی، اصطلاح یادگیری ترکیبی به نسل سوم از سیستم های آموزش از راه دور اطلاق می شود. نسل اول، شامل آموزش مکاتبه ای بود که روش ها و ابزارهای آموزشی یکطرفه از قبیل ایمیل، رادیو و تلویزیون را به کار می گرفت؛ نسل دوم، آموزش از راه دور مبتنی بر تکنولوژی های صرف از قبیل یادگیری مبتنی بر وب و یادگیری مبتنی بر کامپیوتر بود و نسل سوم که یادگیری ترکیبی است و به عنوان یک روش برای حداکثر کردن مزایای روش آموزش رودررو و تکنولوژی چندگانه برای یادگیری توصیف می شود [۳]

گاريسون و واژن، یادگیری ترکیبی را به عنوان ادغام اندیشمندانه یادگیری الکترونیکی و یادگیری چهره به چهره تعریف کرده اند. [۴]

یادگیری ترکیبی می تواند به عنوان یک برنامه یادگیری که در آن بیش از یک روش از راه دور با هدف بهینه سازی نتایج یادگیری و اثربخشی هزینه ها به کار گرفته می شود، توصیف شود.

یادگیری

تحولات و دگرگونی هایی که در زندگی بشر رخ داده است، به دلیل آموزش و یادگیری می باشد. شکی نیست که اهمیت یادگیری در رشد آدمی، بسی فراتر از چشم انداز اندیشه های اوست. چون محیط زندگی آدمی همواره در معرض تغییر است، انسان برای غلبه بر این دگرگونی ها ناچار است یاد بگیرد. یادگیری فرآیندی است که در آن رفتارها و پندارهای افراد تغییر می یابد و به گونه ای دیگر می اندیشند و عمل می کنند و هنگامی تحقق می یابد که تغییر در رفتارها و عملکرد افراد مشاهده شود. [۱۰]

مزایای یادگیری ترکیبی

برسین بیان می کند که یادگیری ترکیبی، یک ابزار کسب و کار قدرتمندی است که تاثیر چشمگیری روی سازمان ها دارد. یکی دیگر از مزیت های یادگیری ترکیبی این است که استفاده از تکنولوژی مرزهای فیزیکی کلاس درس را گسترش می دهد؛ دسترسی به محتوی و منابع یادگیری را فراهم می کند و توانایی مربیان برای دریافت بازخورد از پیشرفت یادگیرندگان را بهبود می بخشد و همچنین یادگیری ترکیبی فرصت های چندگانه ای را برای ارتباطات، همکاری، تعاملات و کنترل یادگیری ارایه می دهد [۵]

به نظر می رسد که یادگیری ترکیبی با داشتن مزیت های هر دو رویکرد آموزش سنتی و الکترونیکی یک رویکرد موثر برای افزایش اثربخشی یادگیری می باشد و این روش در آینده به صورت جامع تر و کامل تر در سطوح مختلف آموزشی اجرا خواهد شد.

آتاکوش، مزایای این روش یادگیری را شامل موارد زیر می داند:

- به وسیله ترکیبی از تکنیک ها و تکنولوژی های آموزشی مختلف یادگیری ترکیبی می تواند موفقیت های مخاطبان را بهبود بخشد.
- یادگیری ترکیبی می تواند برای مخاطبانی با شیوه ها و سطوح یادگیری مختلف به کار برده شود.
- یادگیری ترکیبی روشی است برای کاهش هزینه های آموزشی در حالت کلی.
- استفاده از تکنیک های آموزشی متنوع سبب جلب توجه بیشتر مخاطبان به محتوی دوره ها می شود. [۶]

بنابراین، باتوجه به مزایا و محدودیت های هر دو نوع آموزش سنتی و الکترونیکی، پدیده یادگیری ترکیبی به وجود آمده است که در مقاله حاضر به طور مختصر به آن پرداخته شد. باتوجه به ادبیات بحث شده در این مقاله و از آنجایی که با رویکرد یادگیری ترکیبی مزیت های هر دو رویکرد آموزشی را میتوان داشت، این رویکرد به طرق مختلف میتواند در فرآیند آموزش و یادگیری موثر واقع شود که برخی از این عوامل شامل بازخورد سریع از جانب مربی به دانش آموز، افزایش تعاملات انسانی و انعطاف پذیری در آموزش است. علاوه بر این، رویکرد یادگیری ترکیبی از لحاظ مسایل مالی و هزینه ها نیز در تمامی سازمان های آموزشی دارای اولویت است؛ مثلا برخی از فعالیت های عملی از پیچیدگی زیادی برخوردارند و نمی توان آنها را به صورت حضوری و رودررو در کلاس درس به فراگیران آموزش داد؛ بنابراین یادگیری ترکیبی این امکان را فراهم می آورد که این گونه فعالیت ها را در محیط کامپیوتری شبیه سازی نمود تا با هزینه، زمان و ریسک کمتری موضوع را به فراگیران آموزش داد.

ویژگی های کلاس ترکیبی

در کلاس باروش یادگیری ترکیبی در صورتی که ساختمان طراحی مناسبی داشته باشد، چیدمان نیمکت ها یا صندلی ها به گونه ای است که تبادل نظر و ارتباط چهره به چهره را آسان می سازد. اگر چه تجهیزات در برقراری محیط یادگیری غنی موثر است اما کامپیوتر، رادیو، تلویزیون و ویدئو یا پخش سی دی نیز ابزارهای مناسبی هستند.

وظیفه‌ی معلم در محیط یادگیری ترکیبی

- مدیریت فعالیت دانش آموزان
- راهنمایی و هدایت فعالیت‌های دانش آموزان
- کمک به افزایش مهارت دانش آموزان
- تشویق دانش آموزان به هم‌افزایی [۱۱]

یادگیری ترکیبی، چالشها و راهکارها

همانطور که روشن هست یادگیری ترکیبی به رویکرد آموزشی اطلاق می‌شود که در آن تلفیقی از آموزش حضوری و بر خط ارائه می‌شود. یادگیری ترکیبی با داشتن مزیت‌های هر دو رویکرد آموزش (سنتی و الکترونیکی) یک رویکرد موثر برای افزایش اثربخشی یادگیری، سهولت دسترسی به مواد آموزشی و افزایش اثربخشی هزینه‌ها باشد. همچنین به دلیل ارائه فرصت‌های مختلف به منظور یادگیری، موجب آن می‌شود که در کنار افزایش جذابیت آموزش، به تفاوت‌های فردی فراگیران نیز به طور مناسبی توجه شود، زیرا همه افراد به یک شیوه یاد نمی‌گیرند و به همین دلیل استفاده از روش‌های مختلف برای آموزش ضروری به نظر می‌رسد. [۷]

با توجه به یافته‌های مطالعه، شیوه ترکیبی در آموزش، آزادی عمل وسیع تری را در بهره‌مندی از محیط‌های آموزشی در اختیار کارشناسان آموزشی قرار می‌دهد و از این طریق موجب توسعه و بهبود آموزش و یادگیری می‌گردد؛ لذا توصیه می‌گردد اساتید از این روش هم در آموزش خود استفاده نمایند. [۸]

در سال‌های گذشته آموزش‌های الکترونیکی از رونق و توجه شایانی برخوردار بوده است همزمان با گسترش و توسعه فناوری‌های جدید در زمینه آموزش، سبک‌های جدیدی از فعالیتهای آموزشی پا به عرصه وجود نهاده اند که امروزه از آنها به عنوان یادگیری ترکیبی نام می‌برند. مزایا و فرصتهایی که این نوع یادگیری و یا به عبارتی دیگر محیط‌های یادگیری ترکیبی فراهم می‌آورد باعث گرایش افراد مختلف به این نوع یادگیری شده است. [۹]

نتیجه‌گیری

ظهور فناوری‌های نوین آموزشی و پیدایش آموزش الکترونیکی، نوید فراهم کردن این فرصت‌ها را به ما داده است اما این به تنهایی باعث ایجاد یادگیری عمیق و موثر نمی‌شود و آموزش الکترونیکی نیز با وجود تمامی مزایایی که دارد، دارای محدودیت‌های خاص خود از قبیل: افزایش هزینه‌های اولیه نسبتاً بالا، محدودیت دسترسی همگان در بهره‌برداری و دسترسی به رایانه و خدمات جانبی آن، محدودیت اعمال مدیریت و نظارت بر منابع آموزشی و هدایت نظام یافته آنها، محروم ماندن فراگیران در بهره‌مندی از روابط اخلاقی و تربیتی بین معلمان و فراگیران و کم بودن پهنای باند در ارسال چندرسانه مطالب آموزشی است. از طرف دیگر، آموزش‌های سنتی (رو در رو) نیز در کنار محدودیت‌هایی که دارند، دارای مزایایی از قبیل کمک مربی برای فراگیری محتوی و تشویق یادگیری، برقراری ارتباط بین تجارب گذشته و حال فراگیران، سرعت بخشیدن تسهیلگر در فرآیند کسب معلومات و دریافت بازخورد از طریق دیگران هستند و نمی‌توان به طور کامل آنها را کنار گذاشت و از رویکرد آموزش الکترونیکی صرف استفاده کرد. لذا می‌توان نتیجه گرفت که استفاده از این رویکرد در حال ظهور در آموزش، صرفاً یک مد نبوده، بلکه ضرورتی است که از سویی موجب افزایش اثربخشی دوره‌های آموزشی و از طرفی کاهش هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم آموزش می‌شود و در ادامه با توجه به مزایایی که برای یادگیری ترکیبی بر شمرده شد، به ارائه چند راه کار برای توسعه آموزش از طریق یادگیری ترکیبی پرداخته خواهد شد.

با توجه به یافته‌های مطالعه، شیوه ترکیبی در آموزش، آزادی عمل وسیع تری را در بهره‌مندی از محیط‌های آموزشی در اختیار کارشناسان آموزشی قرار می‌دهد و از این طریق موجب توسعه و بهبود آموزش و یادگیری می‌گردد؛ لذا توصیه می‌گردد اساتید از این روش هم در آموزش خود استفاده نمایند.

مراجع

- [۱]. Cheryl PD. A descriptive study to identify deterrents to participation in employer-provided e-learning [dissertation]. Minneapolis: University of Capella; ۲۰۰۴
- [۲]. Derouin RE. E-learning in organization. J Manag ۲۰۰۵;۳۱(۱):۹۲-۴۰.
- [۳]. Akuz HI, Samsa S. The effects of blended learning environment on the critical thinking skills of student. J Soc Behav Sci. ۲۰۰۹;۱(۱):۱۷۴۴-۸.
- [۴] Garrison RD, Vaughan ND. Blended learning in higher education: Framework, principles and idelines. San Francisco: Jossey-Bass; ۲۰۰۷.
- [۵]. الوانی، سیدمهدی، (۱۳۷۹)، افق‌های نو در مدیریت دولتی، فصلنامه مدیریت دولتی، شماره ۱۳۷
- [۶]. Klein HJ. Motivation to learn and course outcomes: The impact of delivery mode, learning goal orientation and perceived barriers and enablers. Pers Psychol. ۲۰۰۶;۵۹:۶۶۵-۷۰۲.
- [۷]. صالحی، ابراهیم، سالاری، ضیاء الدین، (۱۳۹۱)، یادگیری ترکیبی؛ رویکردی نوین در توسعه آموزش، فصل‌نامه راهبردهای آموزش، دوره ۵، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱
- [۸]. ساروی عمرانی، بهاره، همتی، ناصر، (۱۳۸۹)، یادگیری ترکیبی، انتشارات بشری، تهران.
- [۹]. محمودی، مهدی و صفورا رویانی، (۱۳۹۶)، نقش یادگیری ترکیبی در توسعه آموزش و فرایند یاددهی یادگیری ترکیبی با آرایه ضرورت‌ها، چالش‌ها و راهکارهای آن، دومین کنگره سراسری تحول و نوآوری در علوم انسانی، شیراز، موسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی.
- [۱۰]. سواری، کریم، فلاحی، مریم، (۱۳۹۵)، توسعه و بهبود آموزش و یادگیری از طریق یادگیری ترکیبی، نشریه مطالعات آموزشی نما، سال پنجم، شماره ۱۰
- [۱۱]. قاسم تبار، سیدعبداله؛ پوراندخت فاضلیان و سیدنبی اله قاسم تبار، (۱۳۸۹)، یادگیری ترکیبی: ضرورت‌ها، چالش‌ها و راهکارها، پنجمین کنفرانس ملی و دومین کنفرانس بین‌المللی یادگیری و آموزش الکترونیک، تهران، دانشگاه صنعتی امیرکبیر.